

Varakļānu vidusskolas

Skolotājas Margarita Harkovas

Labās prakses piemērs- metodisks materiāls

Kultūra un māksla II

Tēma “Vara un brīvība”

SR Kultūras procesi un mākslas darbi kā sava laikmeta kultūras un mākslas vērtības(K.A.4.1.)

Apraksts.

Tēmas apguvē skolēniem jāapzinās varas ietekmi uz kultūru un mākslu, kā arī mākslas ietekmi uz varu. Svarīgi apzināties laikmeta kontekstu. Aktivitātes tika plānotas 3 daļās. Pirmajā notika ierosinoša nodarbība stundā “Piemineklis kā valsts varas maiņu liecinieks”. Otrajā daļā sadarbībā ar “Skolas somas” programmas piedāvājumu, tika izplānota došanās uz Latgales Kultūrvēstures muzeju Rēzeknē, kur skolēni apguva muzejpedagoģisko nodarbību “Latgales Atbrīvošanas pieminēklis- no idejas līdz sirdij” (stāsts par Latgales Māras pieminēkli “Vienoti Latvijai”-1h, 20 min., ar pieminēkļa apmeklējumu klātienē). Trešā daļa bija noslēdzoša saruna -diskusija stundā “Kāpēc pieminēklus iznīcina?”.

** Rēzeknē pēc muzeja apmeklējuma devāmies uz Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmiju un Latgales Mūzikas un Mākslas vidusskolu, lai skolēnus virzītu domāt par profesionālās izglītības iespējām. Braucienā uz Rēzekni piedalījās ne tikai 12.klases skolēni (Kultūra un māksla II), bet arī skolēni, kuri vidusskolā apgūst Kultūra un māksla I un Kultūras pamatus.*

1.daļa.

Nodarbība “Piemineklis kā valsts varas maiņas liecinieks” (1h). *Nodarbības mērķis bija raisīt interesi un sagatavot muzejnodarbībai.*

- Ierosināšanas aktivitātē nepabeigtais teikums “Uz Rēzekni es braucu, lai...”. Prognozētās atbildes -”iepirktos Džetas tirgū, uz koncertiem Gorā, utt...”. Vai braucat garām kādam pieminēklim?Kas attēlots?
- Indivīd.darbs- DL“Mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi. Latgales Atbrīvošanas pieminēklis” (skat. 1.pielikumu). Tekstā jāievieto dotie vārdi- “kompozīcija, forma, apzeltīts, gaismēna, rakurss, reālistisks, utt...”. Uzdevuma mērķis ir nostiprināt prasmi pielietot mākslinieciskos izteiksmes līdzekļu terminus, aprakstot tēlniecības darbu. Pieminēkļa attēls skatāms dažādos rakursos.

**Apmeklējot muzeja nodarbību Rēzeknē, par vizuāli mākslinieciskajām kvalitātēm stāstīts netiks, tāpēc šī aktivitāte domāta, lai skolēni pievērstu uzmanību mākslinieciskām vērtībām.*

- Darbs grupās. Uzdevums-izdomāt stāstu par Māras pieminēkli. Katrai grupai jāiedod vēsturisku fotogrāfiju attēlus, uzvārdus, gadaskaitļus(sk. 2. pielikumu). Jābrīdina skolēni, ka nebūs nepareizu stāstu, tie var būt arī iztēles pārbagāti. Jāņem vērā, ka stāstos būs daudz izdomas un nezināšanas, bet patiešām stāsts šoreiz nav mērķis, vajadzīga ierosme un intereses radīšana. Pēc izstāstīšanas lielos vilcienos pārrunājam vēsturiskos notikumus, salīdzinām ar sacerēto. Saku, ka par pieminēkli vairāk uzzināsim muzejā un tūlīt nākošā uzdevuma darba lapā “Interesanti fakti”.

- Indivīd.darbs DL "Interesanti fakti" (3.pielikums). Lieku atzīmēt to stāstu, kas visvairāk uzrunā. Piemēram, stāsts par Varakļānu pilsētas nojauktā Ļeņina pieminekļa bronzas, kas tika atdota Māras pieminekļa atjaunošanai.Skolēni komentē.

2.daļa.

Ekskursija. Latgales Kultūrvēstures muzeja apmeklējums Rēzeknē. Muzejpedagoģiskā nodarbība ar gidu "Latgales Atbrīvošanas piemineklis- no idejas līdz sirdij". Sadarbībā ar "Skolas somu".

Muzejā klausāms stāsts par Latgales Māras pieminekli "Vienoti Latvijai"(1h, 20 min.) un pieminekļa apmeklējumu klātienē. Stāsts par pieminekļa rašanās ideju, autoriem, sarežģītajiem vēstures notikumiem, pieminekļa vairākkārtēju nojaukšanu un atjaunošanu. Papildus prezentācija, video fragmenti u.c. materiāli. Gājiens pie pieminekļa.

*Muzeja nodarbību iespējams realizēt tiešsaistē Zoomā, bet darbinieki ieteica klātienē. Ir iespējams muzejnodarbību aizvietot ar dokumentālo filmu skatīšanos

https://youtu.be/EaAkPh82_Qk?si=Nii8jirVtRq88AmB Nezūdamības likums -Latgales Māra (25:58)

<https://youtu.be/Hvt74U8y-wg?si=EP0pb9KQBpfZHI8l> ReTV: Latgales Māra savā vietā atgriezās pirms 30 gadiem (3:08)

3.daļa.

Saruna- diskusija "Kāpēc pieminekļus iznīcina"(1-2 h).

- Ierosmei tiek parādīti no interneta pieminekļu attēli, nojaukšanas notikumu apraksti. Skolēniem jāiedziļinās jautājumā par to, kāpēc iznīcina pieminekļus, aizliedz, ievieš cenzūru. Kāpēc neiznīcināja Brīvības pieminekli, bet to ignorēja? Kāpēc mēs šodien nojaucam pieminekļus? Cik ir pareizi vai nav pareizi to darīt? Vai ir iespējams kā citādi to darīt -,piemēram, Čehijā padomju tanku nokrāsoja rozā krāsā? Saruna par to, kā var mainīt kontekstu, mainot krāsu, vietu, pielietojumu utt.

**Šo daļu var izvērst plašāk, ar sagatavotiem argumentiem diskusijai " Par un pret nojaukšanu", ar skolēnu veiktu izpēti par pieminekļu nojaukšanas piemēriem.*

- Noslēgumā uz ekrāna ir vēsturiska fotogrāfija (skat. 4.pielikumu) ar Latgales sievieti, kura nometusies ceļos pie Māras pieminekļa, un lūdzas. Jautājums katram skolēnam: "Ja tu būtu sievietes vietā, par ko tu lūgtos šodien?" Komentē.

1.pielikums. DL“Mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi. Latgales Atbrīvošanas pieminēklis”

**Latgales
Atbrīvošanas pieminēklis
"Vienoti Latvijai"
jeb "Latgales Māra"
Rēzeknē, Atbrīvošanas
alejā.
Tēlnieki Leons
Tomašickis, Kārlis
Jansons, Andrejs
Jansons,
Indulis Folkmanis.**

Ievieto tekstā dotos vārdus un skaitļus:

pamati, lēmums, tautu meita, Latgali, svešām, 1920. gada, zemes auglības, monumentālas, 11, pamatnes, Somijas, granīts, trīs

Pieminēklis ir metrus augsts, no tiem 6 metrus aizņem figurālā daļa, tā likti 3,5 metru dziļumā. Rozā postamentam un bronzas atvesti no

Pieminēkļa kompozīciju veido figūras. Jauneklis, varonīgs un ar ticību saviem spēkiem, ar zobenu pārgriez nebrīves saites, tas simbolizē Latgales cīņu par neatkarību. Ceļos noslīgusī tiecas kronēt atbrīvoto Latgali ar ozolzarū vainagu, brīvam un patstāvīgam dzīves sākumam. Centrālais sievietes tēls ar zeltīto krustu paceltajā rokā un uzrakstu uz "Vienoti Latvijai" simbolizējanvārī no boļševiku varas atbrīvoto Latgali un apvienošanu ar pārējiem Latvijas novadiem,

Par Rēzeknes simbolu pamatoti uzskata Latgales atbrīvošanas pieminēkli. Bronzā veidota pieminēkļa kompozīcija atklāj brīvības cīņu ideju pret varām, ka arī tautas centienus veidot un nosargāt savu valsti - Latviju.

Tautā šis pieminēklis tiek dēvēts par Latgales Māru. Māras tēls tautas mitoloģijā personificēun dzīvības sargātājas ideju. Krusts - kristīgās ticības simbols. Pieminēklis uzskatāms par vienu no labākajiemtēlniecības paraugiem Latvijā.

2.pielikums. Grupu darbs.

Izdomā stāstu !

1950.gads

Andrejs Jansons

Osvalds Zvejsalnieks

1943. gada 22. augusts

Kārlis Jansons

1950. gads

Leons Tomašickis

1965.gads

1939.gada 8.septembris

3.pielikums

Interesanti fakti

- Pirmo reizi pieminekli svinīgi atklāja 1939.gadā.
- Daugavpils Universitātes lektora V. Lukaševiča vecāmāte atcerējusies, ka, atklājot pieminekli, baltais pārklājs esot aizķēries aiz krusta. Ar varu plēsuši nost. Tā neesot bijusi laba zīme. Atklāšanā esot bijusi viena ļoti veca sieviņa, kura teikusi, ka :”Ar šo pieminekli būs tā, ka sešas reizes to nojauks, bet tikai septītajā tas paliks!”
- 1940. gadā padomju vara sākotnēji no Latgales Māras rokas izņēma krustu, jo tas neatbilda padomju ideoloģijai. Vēlāk no pieminekļa postamenta dzēsa uzrakstu “Vienoti Latvijai”. Dažus mēnešus vēlāk pieminekli nogāza un aizveda uz Rēzeknes lopkautuvi.
- 1943.gadā vācu okupācijas laikā pieminekli atjaunoja. 1950.gadā padomju vara atkal to nojauc.
- 1989. gadā sākās pieminekļa atjaunošanas darbi.Toreizējā Latvijas PSR Ministru Padome to akceptēja.
- Nevienš nezināja, kur pēdējā reizē nogāzais piemineklis uz daudziem gadiem bija pazudis. Pat ekstrasensi tika iesaistīti. Kāds bijušais čekists deva padomu, lai lieki netērē laiku, jo piemineklis esot aizvests uz neatgriešanos.
- Pirmā pieminekļa tēlnieks Kārlis Jansons bija aizgājis mūžībā, un šo uzdevumu uzticēja viņa dēlam – arī tēlniekam – Andrejam Jansonam un tēlniekam Indulim Folkmanim.
- Kādreizējās Latgales Māras vietā atradās Ļeņina piemineklis. To demontēja, lai tā vietā atgrieztu Māras pieminekli.
- Kad Varakļānu pilsētā tika nojaukts Ļeņina piemineklis, tā bronzu nodeva Latgales Māras pieminekļa izgatavošanai.
- Mākslinieks Osvalds Zvejsalnieks: "Nebija naudas, nebija benzīna, krusts bija atvests no Pēterburgas, kur to atlēja. Bija vienošanās ar kardinālu Pujātu, ka Baznīca to apzeltīs. Krustu ar vilcienu uz Rīgu vedu. Tas bija satīts papīrā, bet vējš to noplēsa. Krustu pārliku pār plecu un gāju uz kūriju.”
- Atjaunotajā piemineklī ir ielikts mazs gabaliņš zudušā oriģināla. To 42 gadus bija glabājusi rēzekniete Ludmila Sahareva, krieviete pēc tautības.
- 1992. gada 21.jūlijā pieminekļa pamatos iemūrēja kapsulu ar dokumentu, kurā ierakstīta “Latgales Māras” vēsture.
- 1992.gada 13.augustā piemineklis tika atklāts.

https://youtu.be/EaAkPh82_Qk?si=Nii8jirVtRq88AmB

Nezūdamības likums -Latgales Māra (25:58)

<https://youtu.be/Hvt74U8y-wg?si=EP0pb9KQBpfZHI8l>

ReTV: Latgales Māra savā vietā atgriežas pirms 30 gadiem (3:08)

4.pielikums

“Ja tu būtu sievietes vietā, par ko tu lūgtos šodien?”

Foto: Latgales Kultūrvēstures muzeja krājums

